

terroryzm
to tabu
teraz
terroryzm
to tabu
teraz
terroryzm
to tabu
terroryzm

Zróżnicowanie zadań jednostek odpowiedzialnych za zwalczanie terroryzmu na terytorium Federacji Rosyjskiej

NATASZA DURAJ
UNIwersytet Łódzki

Abstrakt:

Zasadniczym celem opracowania jest zaprezentowanie zróżnicowania zadań jednostek odpowiedzialnych za zwalczanie terroryzmu na terytorium Federacji Rosyjskiej, w aspekcie zmian o charakterze społecznym, politycznym, ekonomicznym i militarnym, jakie miały miejsce od momentu rozpadu Związku Radzieckiego po ostatnie wydarzenia, związane z destabilizacją sytuacji na Ukrainie. Analiza tych zróżnicowań przedstawiona została w ogólnym kontekście bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej.

Słowa kluczowe:

bezpieczeństwo, antyterroryzm, jednostki specjalne, Federacja Rosyjska.

Wstęp

Podjęcie w opracowaniu problematyki dotyczącej zróżnicowania zadań jednostek w zwalczaniu terroryzmu na terytorium Federacji Rosyjskiej wiąże się w sposób zasadniczy z istotnymi zmianami, jakie miały miejsce w systemie społecznym, politycznym, ekonomicznym i militarnym w ostatnich latach w Rosji. Zmiany te związane są przede wszystkim ze zróżnicowaną strukturą społeczeństwa Federacji Rosyjskiej, jak również z problemem skali działań. Wspomnieć można chociażby o niezwykle aktualnym problemie złożonej tożsamości narodowej obywateli Federacji Rosyjskiej, a także o zróżnicowaniu religijnym mieszkańców Rosji. Różnice te powodują duże napięcia społeczne o podłożu politycznym i religijnym, co wywołuje brak poczucia bezpieczeństwa obywateli Federacji Rosyjskiej. Co więcej, społeczeństwo rosyjskie doświadcza od czasu rozpadu ZSRR wielu aktów terroru, co powoduje wzrost poczucia zagrożenia. Strach i lęk obywateli Federacji Rosyjskiej przed terroryzmem i ekstremizmem wzrósł szczególnie po aktach terrorystycznych, jakie miały miejsce w 2002 i 2004 roku.

Istniejące zróżnicowania społeczne, wzrost poczucia braku bezpieczeństwa obywateli Federacji Rosyjskiej oraz złożoność sytuacji geopolitycznej skłoniło autorkę artykułu do podjęcia analizy zagadnień odnoszących się do wzorców bezpieczeństwa narodowego, stanowiących podstawę ustawodawstwa Federacji Rosyjskiej. Punktem wyjścia do podjętej analizy jest charakterystyka tych aktów normatywnych Federacji Rosyjskiej, które wyznaczają kierunki działania państwa w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom Rosji. Ponadto w artykule wskazano na ważną rolę działań mieszczących się w szeroko

pojętym antyterroryzmie, które stanowią podstawę funkcjonowania jednostek specjalnego przeznaczenia Federacji Rosyjskiej.

Istota bezpieczeństwa i bezpieczeństwa narodowego. Bezpieczeństwo narodowe Federacji Rosyjskiej

Bezpieczeństwo należy do uniwersalnych problemów, rozpatrywanych z punktu widzenia różnych dyscyplin naukowych. Jak podkreśla J. Świniarski, ludzie i złożone z nich wspólnoty dążyły, dążą i będą dążyć do urzeczywistnienia bezpieczeństwa, które rozpatrywano w różny sposób, w zależności od uwarunkowań społecznych, historycznych i politycznych (Świniarski, 1999, s. 13; Świniarski, 2002, s. 117; Stańczyk, 1996, s. 12).

W *Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego* bezpieczeństwo określone zostało w szerszym zakresie i ujęte jako: (...) *gwarancja rozwoju społeczeństwa i jego przetrwania* (*Słownik terminów z zakresu ...*, 2002, s. 13). Zostało ono przyrównane do nietrwałego stanu, który wymaga ciągłej troski, ale daje poczucie pewności, gwarantuje jego zachowanie oraz daje szansę na przyszły rozwój (*Słownik terminów z zakresu ...*, 2002, s. 13). Bezpieczeństwo może być zatem utożsamiane z pewnością, zabezpieczeniem przed czymś i można je utożsamiać zarówno z brakiem zagrożenia, jak i z ochroną przed zagrożeniem (Zięba, 1989, s. 5).

Bezpieczeństwo narodowe utożsamiane jest ze zdolnością narodu do ochrony jego wewnętrznych wartości przed zagrożeniami zewnętrznymi (Korzeniowski, 2010, s. 22). W. Fehler uważa, iż bezpieczeństwo narodowe we współczesnych koncepcjach można utożsamiać z oczekiwaniem społecznym dotyczącym zapewnienia

możliwości korzystania z dobrobytu ekonomicznego, autonomii społecznej oraz określonego statusu politycznego (Fehler, 2002, s. 169). W opinii R. Wróblewskiego, bezpieczeństwo narodowe stanowi jeden z podstawowych wymiarów bytu i rozwoju społeczeństwa, określonym stosunkiem skali zagrożeń do wielkości potencjału obronnego, jaki społeczeństwo może przeciwstawić tym zagrożeniom (Wróblewski, 1991, s. 69). Inne ujęcie bezpieczeństwa narodowego proponuje W. Kitler, zdaniem którego bezpieczeństwo narodowe sprostawa się do zapewnienia bezpieczeństwa państwa jako instytucji politycznej oraz bezpieczeństwa społeczeństwa, jego życia i zdrowia, dziedzictwa kulturowego, dóbr materialnych i środowiska naturalnego (Kitler, 2006, s. 25).

Jak podkreśla S. Koziej, każda strategiczna koncepcja bezpieczeństwa narodowego winna składać się z dwóch zasadniczych części, takich jak: koncepcja strategii operacyjnej oraz koncepcja strategii preparacyjnej (przygotowawczej) (Koziej, 2011, s. 29). Strategię operacyjną bezpieczeństwa narodowego utożsamia on z działem strategii bezpieczeństwa państwa, który obejmuje zasady i sposoby osiągnięcia celów strategicznych, mówiąc inaczej – realizacji operacyjnych zadań strategicznych – w przewidywanych warunkach bezpieczeństwa, obejmujący także określenie wymagań operacyjnych wobec systemu bezpieczeństwa narodowego. Natomiast strategię preparacyjną S. Koziej utożsamia z działem strategii bezpieczeństwa narodowego, który obejmuje zasady i sposoby przygotowania systemu bezpieczeństwa narodowego do wymagań wynikających ze strategii operacyjnej w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego. Konstatując można stwierdzić, iż bezpieczeństwo narodowe może być utożsamiane z taką cechą

układów zewnętrznych państwa, w którym nie występują żadne zagrożenia lub są one neutralizowane przez potencjał obronny danego państwa (Sułek, 1993, s. 135).

Fundamentem koncepcji bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej jest Ustawa Federalna z dnia 5 marca 1992 r. „O bezpieczeństwie” (*Федеральный закон „О безопасности”*). W Ustawie Federalnej bezpieczeństwo określone zostało jako stan, który zapewnia ochronę żywotnych interesów jednostek, społeczeństwa i państwa przed wewnętrznymi i zewnętrznymi zagrożeniami. Ustawa Federalna określa zarówno system bezpieczeństwa oraz pełnione przez niego funkcje, jak również porządkuje organizację, finansowanie organów zapewniających bezpieczeństwo i nadzór nad legalnością ich pracy. W Ustawie Federalnej z dnia 5 marca 1992 r. zawarto postanowienie, że tylko państwo jest tym podmiotem, który może zabiegać o bezpieczeństwo – przy czym może to czynić zróżnicowanymi środkami, adekwatnymi do stanu zagrożenia (*Федеральный закон „О безопасности”*).

Na mocy Ustawy Federalnej opracowana została Koncepcja bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej (*Концепция национальной безопасности Российской Федерации*). Koncepcja ta stanowi system poglądów, ukierunkowanych na zapewnienie bezpieczeństwa jednostki, społeczeństwa i państwa przed zagrożeniami zewnętrznymi i wewnętrznymi – we wszystkich możliwych sferach działalności. Oprócz Koncepcji bezpieczeństwa narodowego Federacji Rosyjskiej wymieniłem należy Doktrynę Wojskową Federacji Rosyjskiej (*Военная доктрина Российской Федерации*).

Doktryna Wojskowa Federacji Rosyjskiej została ogłoszona przez Prezydenta Rosji w listopadzie 1993 r. (*Указ Президента Российской Федерации от 2 ноября 1993 г.*

N 1833 „Об основных положениях военной доктрины Российской Федерации”). Jest ona najważniejszą wykładnią oficjalnego stanowiska, określając wojskowo-polityczny, wojskowo-strategiczny i wojskowo-ekonomiczny fundament zapewnienia bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej.

W odróżnieniu od doktryny ZSRR, w której zawarto zapis dotyczący uderzenia jedynie w sytuacji otwartego konfliktu wojennego, w Doktrynie Wojskowej Federacji Rosyjskiej z 1993 r. przewidziano możliwość wyprzedzającego uderzenia jądrowego. W doktrynie tej uznano broń jądrową za środek umożliwiający zarówno powstrzymanie ewentualnego nieprzyjaciela przed agresją na Federację Rosyjską lub jej sojuszników, jak i zapewniający bezpieczeństwo wojskowe Rosji i jej sojuszników, czyli kraje, które podpisały 15.05.1992 r. w Taszkencie „Układ o bezpieczeństwie zbiorowym WNP” (Armenia, Tadżykistan, Kazachstan, Kirgizja i Uzbekistan, a w okresie późniejszym – 24.12.1993 r. – także Gruzja, Białoruś i Azerbejdżan).

Kolejna wersja dokumentu Doktryny Wojskowej Federacji Rosyjskiej została podpisana przez Prezydenta FR w dniu 21.04.2000 r. Przyjęto w niej zapis, że Federacja Rosyjska prowadzi wspólną politykę obronną z Białorusią w ramach Państwa Związkowego, jak również dąży do wzmocnienia integracji wojskowej w perspektywie utworzenia wspólnej przestrzeni obronnej z państwami WNP w ramach systemu bezpieczeństwa zbiorowego. W Doktrynie ujęto katalog zagrożeń, który stworzony został na bazie doświadczeń Federacji Rosyjskiej, przede wszystkim podczas operacji wojskowej NATO w Kosowie i konfliktu w Republice Czecheńskiej.

W dniu 26.12.2014 r. Prezydent Wł. Putin podpisał nową Doktrynę Wojskową Federacji Rosyjskiej. W Doktrynie za jedno z głównych zagrożeń dla Rosji uznany został wzrost potencjału siłowego Organizacji Traktatu Północnoatlantyckiego, jak również zyskiwanie przez NATO globalnych funkcji, realizowanych z naruszeniem norm prawa międzynarodowego. Ponadto za realne zagrożenie dla bezpieczeństwa Rosji uznano przybliżenie wojskowej infrastruktury krajów-członków NATO do granic Federacji Rosyjskiej, w tym drogą dalszego rozszerzenia bloku. W Doktrynie wśród głównych czynników zagrożenia dla Federacji Rosyjskiej znalazły się m.in. takie czynniki jak: destabilizacja sytuacji w określonych państwach i regionach oraz podważanie globalnej i regionalnej stabilności, pretensje terytorialne do Federacji Rosyjskiej i jej sojuszników, mieszanie się w ich sprawy wewnętrzne, rozprzestrzenianie broni masowego rażenia, rakiet i technologii rakietowych, pojawienie się ognisk oraz eskalacja konfliktów zbrojnych na terytoriach państw sąsiadujących z Federacją Rosyjską i jej sojusznikami, czy wywrotowa działalność służb specjalnych i organizacji obcych państw i ich koalicji przeciwko Federacji Rosyjskiej.

Zadania organów władzy w przeciwdziałaniu zagrożeniom terrorystycznym na terytorium Federacji Rosyjskiej

Za pierwszy dokument regulujący zasady przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym występującym na terytorium Federacji Rosyjskiej i zwalczanie tych zagrożeń należy uznać Ustawę Federalną „O walce

z terroryzmem” (Федеральный закон „О борьбе с терроризмом”).

W Ustawie Federalnej „O walce z terroryzmem” zdefiniowano prawne i organizacyjne podstawy walki z terroryzmem w Federacji Rosyjskiej, określono tryb koordynowania działalności federalnych organów władzy wykonawczej, prowadzących walkę z terroryzmem, jak również organów władzy wykonawczej podmiotów Federacji Rosyjskiej, organizacji i instytucji społecznych niezależnie od form własności, osób urzędowych i poszczególnych obywateli Federacji Rosyjskiej, a także prawa, obowiązki i gwarancje obywateli Federacji Rosyjskiej w związku z prowadzeniem walki z terroryzmem.

Ustawa Federalna składa się z VIII rozdziałów i 29 artykułów. Została ona podpisana przez Prezydenta Federacji Rosyjskiej B. Jelcyna 25 lipca 1998 r.

W rozdziale I Ustawy Federalnej „O walce z terroryzmem”, zatytułowanym „Przepisy ogólne”, ujęto przepisy, na które złożyły się: podstawy prawne walki z terroryzmem, podstawowe zasady walki z terroryzmem, podstawowe pojęcia odnoszące się do walki z terroryzmem oraz kwestię międzynarodowej współpracy Federacji Rosyjskiej w dziedzinie walki z terroryzmem.

W art. 2 Ustawy Federalnej zapisano, iż walka z terroryzmem w Federacji Rosyjskiej opiera się na dziewięciu następujących zasadach:

1. legalności;
2. priorytetowości środków służących zapobieganiu terroryzmu;
3. nieuchronności kary za uprawianie działalności terrorystycznej;
4. kojarzenia jawnych i niejawnych metod walki z terroryzmem;

5. kompleksowego wykorzystania zapobiegawczych środków prawnych, politycznych, społeczno-ekonomicznych i propagandowych;
6. priorytetowości ochrony praw osób narażonych na niebezpieczeństwo wskutek akcji terrorystycznej;
7. minimalnych ustępstw na rzecz terrorysty;
8. jednoosobowego kierowania siłami i środkami wykorzystywanymi do operacji antyterrorystycznych;
9. zachowania maksymalnej dyskrecji w odniesieniu do informacji dotyczących technicznych i taktycznych metod prowadzenia operacji antyterrorystycznych, jak również składu uczestników wymienionych operacji.

Istotnym elementem Ustawy Federalnej „O walce z terroryzmem” było wprowadzenie w art. 3 rozdziału I „Przepisy ogólne” takich pojęć, jak: terroryzm, działalność terrorystyczna, międzynarodowa działalność terrorystyczna, akcja terrorystyczna, przestępstwa o charakterze terrorystycznym, terrorysta, grupa terrorystyczna, organizacja terrorystyczna, walka z terroryzmem, operacja antyterrorystyczna, strefa operacji antyterrorystycznej, zakładnik (zob. tabela 1).

Tabela 1. Podstawowe pojęcia dotyczące terroryzmu, ujęte w art. 3 Ustawy Federalnej „O walce z terroryzmem”

Pojęcie	Opis
Terroryzm	Przemoc albo groźba jej użycia w stosunku do osób fizycznych lub organizacji, jak również zniszczenie (uszkodzenie) lub groźba zniszczenia (uszkodzenia) mienia i innych obiektów materialnych, stwarzające groźbę zagłady ludzi, wyrządzenia poważnych szkód materialnych bądź wywołania innych groźnych społecznie skutków, stosowane w celu naruszenia bezpieczeństwa publicznego, zastraszenia ludności lub wywarcia wpływu na organy władzy w celu podjęcia przez nie decyzji korzystnych dla terrorystów bądź zaspokojenia ich nieuzasadnionych roszczeń majątkowych i (lub) innych; zamach na życie męża stanu lub działacza społecznego, dokonany w celu położenia kresu jego państwowej lub innej działalności politycznej bądź z zemsty za prowadzenie takiej działalności; napaść na przedstawiciela państwa obcego lub pracownika organizacji międzynarodowej, korzystających z ochrony międzynarodowej, jak również na lokale służbowe bądź pojazdy osób korzystających z ochrony międzynarodowej, o ile czyn ten został popełniony w celu sprowokowania wojny lub skomplikowania stosunków międzynarodowych.
Działalność terrorystyczna	Działalność obejmująca: 1. organizowanie, planowanie, przygotowywanie i realizowanie akcji terrorystycznych; 2. podleganie do akcji terrorystycznej, do stosowania przemocy wobec osób fizycznych lub organizacji, niszczenia obiektów materialnych w celach terrorystycznych; 3. organizowanie nielegalnej formacji zbrojnej, związku przestępczego (organizacji przestępczej), zorganizowanej grupy w celu dokonania akcji terrorystycznej, jak również udział w takiej akcji; 4. werbowanie, uzbrajanie, szkolenie i wykorzystywanie terrorystów; 5. finansowanie jawnie terrorystycznej organizacji lub grupy terrorystycznej bądź wspieranie ich w inny sposób.
Międzynarodowa działalność terrorystyczna	Działalność terrorystyczna uprawiana: 1. przez terrorystę lub organizację terrorystyczną na terytorium więcej niż jednego państwa lub wyrządzającą szkodę interesom więcej niż jednego państwa; 2. przez obywateli jednego państwa w stosunku do obywateli innego państwa lub na terytorium innego państwa; 3. w wypadku, gdy zarówno terrorysta, jak i ofiara terroryzmu są obywatelami jednego i tego samego państwa lub różnych państw, lecz przestępstwo zostało popełnione poza granicami terytoriów tych państw.
Akcja terrorystyczna	Bezpośrednie popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym w postaci dokonania wybuchu, podpalenia, użycia lub groźby użycia jądrowych urządzeń wybuchowych, substancji radioaktywnych, chemicznych, biologicznych, wybuchowych, toksycznych, trujących, silnie działających i cuchnących; zniszczenia, uszkodzenia lub zaboru pojazdów lub innych obiektów; dokonania zamachu na życie męża stanu lub działacza społecznego, przedstawiciela narodowościowych, etnicznych, religijnych lub innych grup ludności; wzięcia zakładników, uprowadzenia człowieka; stworzenia zagrożenia dla życia, zdrowia lub mienia nieokreślonego kręgu osób poprzez stworzenie warunków do wystąpienia awarii i katastrof technicznych lub realnej groźby powstania takiego zagrożenia; rozpowszechnianie groźb w jakiegokolwiek formie i przy użyciu jakichkolwiek środków; innych działań stwarzających groźbę zagłady ludzi, wyrządzenia poważnych szkód materialnych bądź wywołania innych groźnych społecznie skutków.

Przestępstwa o charakterze terrorystycznym	Przestępstwa przewidziane przez art. 205–208, 277 i 360 Kodeksu karnego Federacji Rosyjskiej. Do przestępstw o charakterze terrorystycznym mogą być zaliczone także inne przestępstwa przewidziane przez Kodeks karny Federacji Rosyjskiej, o ile zostały popełnione w celach terrorystycznych. Odpowiedzialność za popełnienie takich przestępstw następuje zgodnie z Kodeksem karnym Federacji Rosyjskiej.
Terrorysta	Osoba zaangażowana w jakiegokolwiek formie w działalność terrorystyczną.
Grupa terrorystyczna	Grupa osób, które połączyły się w celu uprawiania działalności terrorystycznej.
Organizacja terrorystyczna	Organizacja stworzona w celu uprawiania działalności terrorystycznej lub dopuszczająca możliwość wykorzystania w swojej działalności terroryzmu. Organizacja zostaje uznana za terrorystyczną, jeżeli choćby tylko jedno z jej ogniw strukturalnych uprawia działalność terrorystyczną za wiedzą choćby tylko jednego z kierowniczych organów danej organizacji.
Walka z terroryzmem	Działalność mająca na celu zapobieganie, wykrywanie, udaremnianie i minimalizowanie skutków działalności terrorystycznej.
Operacja antyterrorystyczna	Specjalne przedsięwzięcia zmierzające do udaremnienia akcji terrorystycznej, zapewnienia bezpieczeństwa osobom fizycznym, unieszkodliwienia terrorystów, jak również zminimalizowania skutków akcji terrorystycznej.
Strefa operacji antyterrorystycznej	Poszczególne obszary lub akweny, pojazd, budynek, budowla, konstrukcja, lokal i przylegające do nich obszary lub akweny, w których granicach przeprowadzana jest wymieniona operacja.
Zakładnik	Osoba fizyczna, uprowadzona i (lub) przetrzymywana w celu wymuszenia na państwie, organizacji lub poszczególnych osobach jakiegokolwiek działania lub powstrzymania się od jakiegokolwiek działania jako warunku uwolnienia przetrzymywanej osoby.

Źródło: Art. 3 Ustawy Federalnej „O walce z terroryzmem”.

W rozdziale II Ustawy Federalnej „O walce z terroryzmem”, zatytułowanym „Podstawy organizacji walki z terroryzmem”, ujęto w sposób kompleksowy fundament organizacyjny walki z terroryzmem w Federacji Rosyjskiej, opisując w rozdziale tym: cele walki z terroryzmem w Federacji Rosyjskiej, podmioty prowadzące walkę z terroryzmem, kompetencje tych podmiotów, a także podstawowe funkcje podmiotów wykorzystywanych do walki z terroryzmem oraz kwestię wspierania organów prowadzących walkę z terroryzmem.

W art. 5, ujętym w rozdziale II Ustawy Federalnej, zapisane zostały cele walki z terroryzmem w Federacji Rosyjskiej. Zgodnie z brzmieniem tego artykułu, walka

z terroryzmem w Federacji Rosyjskiej prowadzona jest w celu:

1. ochrony jednostki, społeczeństwa i państwa przed terroryzmem;
2. zapobiegania, wykrywania i udaremniania działalności terrorystycznej oraz minimalizowania jej skutków;
3. wykrywania i usuwania przyczyn i warunków sprzyjających uprawianiu działalności terrorystycznej.

W art. 6 ust. 1 Ustawy Federalnej zapisano, iż głównym podmiotem kierownictwa walką z terroryzmem jest Rząd Federacji Rosyjskiej, który zapewnia niezbędne do tego siły, środki i zasoby. Ponadto, zgodnie z brzmieniem ust. 2 art. 6, federalne organy

władzy wykonawczej uczestniczą w walce z terroryzmem w ramach swoich kompetencji, określonych przez ustawodawstwo federalne oraz inne normatywne akty prawne Federacji Rosyjskiej.

W ust. 3 wzmiankowanego artykułu wymienione zostały podmioty prowadzące bezpośrednią walkę z terroryzmem w ramach swoich kompetencji, do których zaliczone zostały:

- ▶ Federalna Służba Bezpieczeństwa Federacji Rosyjskiej;
- ▶ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Federacji Rosyjskiej;
- ▶ Służba Wywiadu Zagranicznego Federacji Rosyjskiej;
- ▶ Federalna Służba Ochrony Federacji Rosyjskiej;
- ▶ Ministerstwo Obrony Federacji Rosyjskiej oraz
- ▶ Federalna Służba Graniczna Federacji Rosyjskiej.

Kompetencje wyżej wymienionych podmiotów zostały szczegółowo opisane w art. 7 ust. 1–7 Ustawy Federalnej „O walce z terroryzmem”.

W myśl brzmienia ust. 4 art. 6 Ustawy Federalnej, także inne federalne organy władzy wykonawczej (których wykaz ustala Rząd Federacji Rosyjskiej) są podmiotami uczestniczącymi w zapobieganiu, wykrywaniu i udaremnianiu działalności terrorystycznej – w ramach swoich kompetencji.

W ust. 6 art. 6 ujęto zapis dotyczący powoływania – na podstawie decyzji Prezydenta Federacji Rosyjskiej lub uchwały Rządu Federacji Rosyjskiej – komisji antyterrorystycznych szczebla federalnego i regionalnego, których zadaniem jest koordynowanie działalności podmiotów prowadzących walkę z terroryzmem.

W rozdziale III Ustawy Federalnej „O walce z terroryzmem”, zatytułowanym

„Prowadzenie operacji antyterrorystycznej”, zawarto zapisy odnoszące się do kierowania operacją antyterrorystyczną, sił i środków niezbędnych do przeprowadzenia operacji antyterrorystycznej, reżimu prawnego w strefie operacji antyterrorystycznej, prowadzenia pertraktacji z terrorystami, informowania opinii publicznej o akcji terrorystycznej oraz zapis dotyczący zakończenia operacji antyterrorystycznej.

Rozdział IV Ustawy Federalnej „O walce z terroryzmem”, zatytułowany „Zrekompensowanie szkody wyrządzonej wskutek akcji terrorystycznej i rehabilitacja socjalna osób, które ucierpiały wskutek akcji terrorystycznej”, składa się z dwóch artykułów. W art. 17 ujęto kwestie rekompensaty szkody wyrządzonej wskutek akcji terrorystycznej, natomiast w art. 18 zapisano postanowienia, odnoszące się do rehabilitacji socjalnej osób, które ucierpiały wskutek akcji terrorystycznej.

W rozdziale V Ustawy Federalnej „O walce z terroryzmem”, zatytułowanym „Prawna i socjalna ochrona osób uczestniczących w walce z terroryzmem”, określono kwestię odnoszącą się do osób uczestniczących w walce z terroryzmem, objętych ochroną prawną i ochroną socjalną, jak również kwestię dotyczącą zrekompensowania szkody osobom uczestniczącym w walce z terroryzmem, zwolnienia od odpowiedzialności za wyrządzenie szkody oraz kwestię korzystniejszego obliczania wysługi lat.

W rozdziale VI Ustawy Federalnej, zatytułowanym „Odpowiedzialność za udział w działalności terrorystycznej” opisane zostały następujące kwestie: odpowiedzialność za udział w działalności terrorystycznej, odrębności postępowania karnego i cywilnego w sprawach o działalność terrorystyczną oraz odpowiedzialność organizacji za działalność terrorystyczną.

Rozdział VII Ustawy Federalnej został zatytułowany „Kontrolowanie i nadzorowanie przestrzegania legalności w walce z terroryzmem”. Zawarto w nim dwie kwestie: kontrolowania walki z terroryzmem (art. 26) oraz nadzorowania przestrzegania legalności w walce z terroryzmem (art. 27 ust. 1–2). Stosownie do art. 26, w Federacji Rosyjskiej kontrolę nad walką z terroryzmem sprawują Prezydent Federacji Rosyjskiej i Rząd Federacji Rosyjskiej.

Rozdział VIII Ustawy Federalnej został zatytułowany „Przepisy końcowe”. Składa się on z dwóch artykułów – art. 28 „Uzgodnienie normatywnych aktów prawnych z niniejszą Ustawą Federalną” oraz art. 29 „Wejście w życie niniejszej Ustawy Federalnej”.

Ustawa została podpisana przez Prezydenta Federacji Rosyjskiej B. Jelcyna 25 lipca 1998 r.

Można stwierdzić, iż Ustawa Federalna „O walce z terroryzmem” stworzyła pojęcie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, co prawda nie precyzując tego pojęcia, ale wskazując na zawarte w Kodeksie karnym Federacji Rosyjskiej konkretne przestępstwa, przewidziane w art. 205–208, 277 i 360 (art. 3 Ustawy Federalnej). Według wówczas obowiązującego stanu prawnego, przestępstwa o charakterze terrorystycznym stanowiły:

- ▶ terroryzm (art. 205 k.k. FR),
- ▶ wzięcie zakładnika (art. 206 k.k. FR),
- ▶ jawne fałszywe zawiadomienie o akcie terroryzmu (art. 207 k.k. FR),
- ▶ organizacja nielegalnej zbrojnej formacji lub udział w niej (art. 208 k.k. FR),
- ▶ zamach na życie działacza państwowego lub społecznego (art. 277 k.k. FR),
- ▶ napaść na osoby lub instytucje korzystające z międzynarodowej ochrony (art. 360 k.k. FR).

Zawarte w ustawie rozwiązania prawne zostały zmodyfikowane i uszczegółowione w przyjętej w roku 2006 Ustawie Federalnej „O przeciwdziałaniu terroryzmowi” (*Федеральный закон от 6 марта 2006 г. N 35-ФЗ „О противодействии терроризму”*). W ustawie tej uszczegółowiona została definicja terroryzmu, którą określono jako ideologię przemocy i praktycznego wpływania na decyzje rządu, samorządu lub organizacji międzynarodowych, przez zastraszenie ludności lub korzystania z innych form przemocy nielegalnych działań. Następnie dodano zapis, iż działalność terrorystyczna obejmuje następujące rodzaje działań: promowanie idei terroryzmu, rozpowszechnianie materiałów lub informacji, wezwania do podjęcia działań terrorystycznych lub uzasadnienia i podstawy do takich działań, podżeganie do podjęcia się przeprowadzenia aktu terroru oraz jego organizowanie, planowanie, szkolenie i finansowanie, tworzenie nielegalnych formacji zbrojnych, organizacji czy grupy przestępczej (i udział w jej strukturze) w celu przeprowadzenia aktu terroru oraz zatrudnienie, uzbrojenie, szkolenie i wykorzystanie terrorystów (Mickiewicz, 2010/2011, s. 12).

Wiodącą rolę w przeciwdziałaniu zagrożeniom terrorystycznym w Federacji Rosyjskiej odgrywa także wspomniany wcześniej Kodeks karny (*Уголовный кодекс Российской Федерации*). Nowy Kodeks karny Federacji Rosyjskiej wszedł w życie w roku 1997 i uznawany jest za symboliczny początek nowego kursu polityki kryminalnej Rosji ku doskonaleniu i korekcie środków prawokarnej reakcji na społecznie niebezpieczne czyny oraz optymalizacji działań w zakresie walki z przestępczością (Okulski, 2015, s. 67).

W Kodeksie karnym Federacji Rosyjskiej przestępstwa o charakterze

terrorystycznym i/lub ekstremistycznym zostały zawarte w trzech jego rozdziałach, a mianowicie (Laskowska, 2010, s. 383):

- ▶ w rozdziale IX, zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu publicznemu i porządkowi publicznemu” („Преступления против общественной безопасности и общественного порядка”), w części 24 „Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu publicznemu” – w art. 205–206, 208 i 211 k.k. Federacji Rosyjskiej;
- ▶ w rozdziale X, noszącym tytuł „Przestępstwa przeciwko władzy państwowej” („Преступления против государственной власти”), w części 29 „Przestępstwa przeciwko podstawom ustroju konstytucyjnego i bezpieczeństwa państwa” – w art. 277–280, 2821 i 2822 k.k. Federacji Rosyjskiej;
- ▶ w rozdziale XII, zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko pokojowi i bezpieczeństwu ludzkości” („Преступления против мира и безопасности человечества”), w części 34 „Przestępstwa przeciwko pokojowi i bezpieczeństwu ludzkości” – w art. 360 k.k. Federacji Rosyjskiej.

Za popełnienie przestępstw o charakterze terrorystycznym (i/lub ekstremistycznym) ustawodawca przewidział:

- ▶ kary o charakterze nieizolacyjnym – kary finansowe (karę grzywny), ograniczenie wolności, zakaz zajmowania określonego stanowiska lub zajmowania się określoną działalnością, karę prac przymusowych,
- ▶ kary o charakterze izolacyjnym: areszt, karę pozbawienia wolności w wymiarze do 20 lat czy dożywotnie pozbawienie wolności,
- ▶ karę śmierci.

Przestępstwa o charakterze terrorystycznym przewidziane art. 205–206, 208 i 211 Kodeksu karnego Federacji Rosyjskiej, ujęte w rozdziale IX k.k. FR „Przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu publicznemu i porządkowi publicznemu”, ukierunkowane są na destabilizację i dezorganizację życia społecznego, naruszenie indywidualnych, społecznych i państwowych interesów w różnych dziedzinach życia (Laskowska, 2010, s. 386). Podmiotem wyżej opisanych przestępstw – zgodnie z brzmieniem art. 20 Kodeksu karnego Federacji Rosyjskiej – są osoby, które ukończyły 16 lat, a także – w odniesieniu do art. 205 i 206 k.k. FR – osoby, które ukończyły 14 lat (art. 20 Kodeksu karnego Federacji Rosyjskiej).

Przestępstwa przewidziane artykułami 277–280, 2821 i 2822 Kodeksu karnego Federacji Rosyjskiej, ujęte w rozdziale X k.k. FR „Przestępstwa przeciwko władzy państwowej”, są ukierunkowane na dokonanie zamachu na podstawy ustroju państwowego, a także na wewnętrzne i zewnętrzne bezpieczeństwo państwa (Laskowska, 2010, s. 391). Podmiotem przestępstw są osoby, które ukończyły 16 lat (art. 20 k.k. FR).

Art. 360 Kodeksu karnego Federacji Rosyjskiej, ujęty w rozdziale XII „Przestępstwa przeciwko pokojowi i bezpieczeństwu ludzkości”, dotyczy przestępstwa o charakterze międzynarodowym, gdyż stanowi ono zamach na pokój i bezpieczeństwo ludzkości (Laskowska, 2010, s. 392). Podmiotem przestępstwa jest osoba fizyczna, która ukończyła 16 lat (art. 20 k.k. FR).

Oprócz wyżej wymienionych i opisanych przepisów, Kodeks karny Federacji Rosyjskiej zawiera jeszcze wiele innych artykułów, które nie odnoszą się w sposób bezpośredni do przestępstw o charakterze terrorystycznym, ale mogą ułatwiać prowadzenie działalności terrorystycznej lub sprzyjać osiągnięciu celów terrorystycznych.

Miejsce i rola jednostek specjalnych w zwalczaniu terroryzmu na terytorium Federacji Rosyjskiej

Jednostki specjalne stanowią istotne ogniwo funkcjonujące w ramach służb specjalnych określonego państwa. Przyjmują one najczęściej postać specjalnych jednostek anyterrorystycznych, o zróżnicowanej strukturze i zadaniach, w zależności od kraju, okresu historycznego, skali zagrożenia oraz struktury społeczeństwa. W przypadku Federacji Rosyjskiej jednostki specjalne funkcjonują głównie w ramach aparatu centralnego, jakim jest Federalna Służba Bezpieczeństwa, którego zadaniem jest ochrona ustroju konstytucyjnego oraz walka z terroryzmem i politycznym ekstremizmem. Nie są to jednak jedyne jednostki, przeznaczone do walki z terroryzmem. Można bowiem twierdzić, iż zarówno służby specjalne Federacji Rosyjskiej, jak i rosyjskie jednostki specjalne posiadają rozbudowaną strukturę i zakres zadań.

Jednostkami specjalnymi, uczestniczącymi w zwalczaniu terroryzmu na terytorium Federacji Rosyjskiej, są Wojska Specjalnego Przeznaczenia (*Войска Специального Назначения, В.СпН*), określane skrótem „Specnaz” (*Спецназ*), stanowiące jednostki wchodzące w skład Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej. Drugim rodzajem jednostek specjalnych są jednostki, podległe Centrum Specjalnego Przeznaczenia Federalnej Służby Bezpieczeństwa (*CSN FSB – Центра специального назначения ФСБ Российской Федерации*). Spośród nich najbardziej znanymi są: Jednostka Specjalna „Alfa” (*„Альфа”*) (czyli Zarząd „A” (*Управление „А”*), określane także mianem „Grupy A” (*группа „А”*) oraz Jednostka Specjalna „Wypieł” (*„Вымпел”*), określane także mianem Zarządu „W” (*Управление „В”*).

Wojska Specjalnego Przeznaczenia (*Войска Специального Назначения, В.СпН*), określane skrótem „Specnaz” (*Спецназ*), stanowią jednostki wchodzące w skład Sił Zbrojnych Federacji Rosyjskiej powstały 17 maja 1992 r., a ich aktualna struktura – po kilkukrotnych modyfikacjach – opiera się na tradycyjnych kryteriach obszaru prowadzenia działań i różni jako samodzielne następujące rodzaje sił zbrojnych (*Видывооружённых сил*): Wojska Lądowe (*Сухопутные войска – СВ*), Siły Powietrzne (*Военно – воздушные силы – ВВС*) oraz Marynarka Wojenna (*Военно-Морской Флот – ВМФ*). Ponadto wyszczególnić należy samodzielne rodzaje wojsk (*Рода войск*), jakimi są: Wojska Rakiety Strategicznego Przeznaczenia (*Ракетные войска стратегического назначения – РВСН*), Wojska Obrony Powietrzno – Kosmicznej (*Войска воздушно – космической обороны – ВКО*) oraz Wojska Powietrzno – Desantowe (*Воздушно-десантные войска – ВДВ*).

W powojennej historii ponowne sformowanie oddziałów Specnazu, choć pod inną nazwą, można wiązać z rokiem 1949. Specnaz, otoczony tajemnicą aż do końca trwania ZSRR, opierał się na obowiązkowej służbie wojskowej. Podstawową rolą tej formacji jest głębokie rozpoznanie, przy czym od żołnierzy wymaganych jest wiele innych umiejętności. W 1968 r. utworzono specjalny pułk szkolny Specnazu w Peczorze, przygotowujący do działań w Europie, a w roku 1970 powstał drugi pułk szkolny w Czircziku (Uzbekistan), przygotowujący do wypełniania akcji na terenie Azji oraz Bliskiego Wschodu.

Jednym z najbardziej znanych Oddziałów Specnazu był Oddział Specjalnego Przeznaczenia „Vityaz” (*Отряд Специального Назначения „Витязь”*), umiejscowiony w strukturze

Wojsk Wewnętrznych Federacji Rosyjskiej (*Внутренних Войск России*). Jego przeznaczeniem było wykonywanie zadań antyterrorystycznych, odbijanie zakładników w momencie akcji, zatrzymanie członków grup przestępczych, i – głównie – uczestnictwo w misjach typowych dla Specnazu Wojsk Wewnętrznych. Oddział Specjalnego Przeznaczenia „Vityaz” uczestniczył w wielu operacjach, w tym w tłumieniu konfliktów etnicznych na Kaukazie. Ponadto Oddział brał udział m.in. w tłumieniu moskiewskiego puczu (1991 r.), oraz odbijaniu zakładników na Dubrowce. Należy także wspomnieć o tym, iż Oddział Specjalnego Przeznaczenia „Vityaz” (wraz z innymi oddziałami Wojsk Wewnętrznych) został przerzucony w roku 1994 na terytorium Czeczenii.

Historię obecnych jednostek antyterrorystycznych Federacji Rosyjskiej należy wiązać z powstaniem przez MWD (Ministerstwo Spraw Wewnętrznych) w Moskwie w grudniu 1977 r. Specjalnej Kompanii Antyterrorystycznej. Miała ona za zadanie zapobieganie problemom, jakich spodziewano się podczas Igrzysk Olimpijskich w Moskwie w roku 1980. Tę Specjalną Kompanię Antyterrorystyczną można uznać za prekursorkę obecnego OMONu (ОМОН – *Отряд милиции особого назначения*), który został formalnie powołany do życia 3 października 1988 r. Jego jednostki powstawały w każdym większym mieście i w każdym obwodzie Rosji. Kilka batalionów OMON-u przybrało później własne nazwy, by wyróżnić się spośród wielu jednostek specjalnych.

Do głównych zadań OMON-u zaliczyć należy przede wszystkim: uczestnictwo w walce z przestępczością (w operacjach specjalnych), prewencja w sytuacjach możliwych masowych zakłóceń porządku publicznego, aktów terrorystycznych

i zachowań ekstremistycznych czy uczestnictwo w operacjach antydywersyjnych i operacjach antyterrorystycznych (Gawęda, 2009, s. 39). W skład MWD wchodzi także jednostki СОБР (*Специальный Отряд Быстрого Реагирования*), czyli Specjalne Oddziały Szybkiego Reagowania, które wcześniej nosiły nazwę ОМОН (*Отряд Милиции Специального Назначения*) – Oddziału Milicji Specjalnego Przeznaczenia.

Jednostka Specjalna „Alfa” powstała 29 lipca 1974 r. i od II połowy lat 90. uczestniczyła w wielu operacjach antyterrorystycznych, przede wszystkim na Kaukazie. Jednostka ta jest przeznaczona do działań antyterrorystycznych, unieszkodliwiania niebezpiecznych przestępców, jak również wykorzystywana jest do ochrony władz państwowych Federacji Rosyjskiej. Za najbardziej spektakularną akcją „Alfy” (wraz z Jednostką „Wympeł”) uznać należy odbicie zakładników przetrzymywanych w październiku 2002 r. w budynku teatru na Dubrowce oraz przy odbijaniu zakładników w szkole nr 1 w Biełstanie. Jednostka Specjalna „Wympeł” („*Вымпел*”), określana także mianem Zarządu „W”, została sformowana 19 kwietnia 1981. Za czasów ZSRR „Wympeł” stanowił jednostkę KGB, przeznaczoną do działań za granicą, następnie został włączony w ramy FSB i używany był do wykonywania działań antyterrorystycznych na terenie Federacji Rosyjskiej. „Wympeł” uczestniczył w operacjach w takich krajach, jak m.in.: Afganistan, Angola, Mozambik, Nikaragua czy Laos.

Zakończenie

W ostatnich latach nastąpił znaczący wzrost zagrożenia terrorystycznego na terytorium Federacji Rosyjskiej. Spowodowane jest to przede wszystkim eskalacją problemów społeczno-gospodarczych oraz wzrostem aktywności ekstremistycznych

organizacji, działających głównie na terytorium Czeczenii i Dagestanu.

Konflikty kreują patologię w regionach i w samej Rosji, powodując wzrost poczucia zagrożenia obywateli Federacji Rosyjskiej. Spośród największych zagrożeń dla mieszkańców Federacji Rosyjskiej wymienić należy: zamachy samobójcze z użyciem materiałów wybuchowych, wzrost przestępczości zorganizowanej czy niekontrolowany napływ imigrantów. Podkreślić należy, iż terroryści posiadają obecnie wystarczający zasób wiedzy, w jaki sposób należy bronić się przed standardowymi technikami oddziałów specjalnego przeznaczenia Federacji Rosyjskiej. Dlatego niezbędne wydaje się szukanie coraz to nowszych, doskonalszych rozwiązań zwalczania działań o charakterze terrorystycznym. ☹

Natasza Duraj – dr hab., prof. nadzw.

Uł, kierownik Katedry Analizy i Strategii

Przedsiębiorstwa Uniwersytetu Łódzkiego.

Tłumacz języka rosyjskiego dla potrzeb jednostek

specjalnych. Zainteresowania: bezpieczeństwo

finansowe, bezpieczeństwo ekonomiczne, bez-

pieczeństwo narodowe, bezpieczeństwo militarne,

analiza finansowa, planowanie strategiczne,

operacje antyterrorystyczne.

Afiliacja Autorki:

Katedra Analizy i Strategii Przedsiębiorstwa, Instytut

Ekonomik Stosowanych i Informatyki, Wydział

Ekonomiczno – Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki

E-mail: durajnatasza@gmail.com

Bibliografia:

Fehler, W. (2002). *O pojęciu bezpieczeństwa państwa*. W: W. Śmiałek, J. Tymanowski (red.),

Bezpieczeństwo państw i narodów w procesie

integracji europejskiej. Toruń: Wydawnictwo Adam

Marszałek.

Gawęda, M. (2009). *OMON – filar „drugiej armii”*,

Militarny Magazyn Specjalny „Komandos”, Nr 5/

2009.

Kitler, W. (2006). *Potrzeby i wyzwania w zakresie bezpieczeństwa społeczności lokalnej*. W: W. Kitler, Z. Piątek, *Realizacja zadań bezpieczeństwa przez samorząd terytorialny*, Sandomierz.

Korzeniowski, L. (2010). *Obiektywne i subiektywne*

kategorie bezpieczeństwa narodowego. W:

J. Maciejewski, O. Nowaczyk (red.), *Bezpieczeństwo*

narodowe a grupy dyspozycyjne. Wrocław:

Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

Koziej, S. (2011). *Bezpieczeństwo: istota, podstawowe*

kategorie i historyczna ewolucja. „Bezpieczeństwo

narodowe”, II-2011/18.

Laskowska, K. (2010). *Przestępczość charakterze*

terrorystycznym w Rosji – wprowadzenie do proble-

matyki, „Archiwum kryminologii”, tom XXXII.

Mickiewicz, P. (2010/2011). *Bezpieczeństwo wewnętrzne*

Federacji Rosyjskiej w rozwiązaniach legislacyjnych

i organizacyjnych, „Rocznik Bezpieczeństwa

Międzynarodowego”, 2010/2011.

Okulski, M. (2015). *Prace przymusowe – nowy*

rodzaj kary w rosyjskim prawie karnym, [w:]

Ministerstwo Sprawiedliwości, www.ms.gov.pl/pl/probacja/2015

Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodo-

wego. (2002). Warszawa: Wydawnictwo AON.

Stańczyk, J. (1996). *Współczesne pojmowanie bezpie-*

czeństwa. Warszawa: ISP PAN.

Sulek, M. (1993). *Potencjał gospodarczo-obronny – po-*

jęcie, pomiar, decyzje. Warszawa: AON.

Świniarski, J. (1999). *Filozoficzne podstawy edukacji*

dla bezpieczeństwa. Warszawa: MON.

Świniarski, J. (2002). *Ku czwartemu modelowi*

bezpieczeństwa europejskiego. W: W. Śmiałek,

J. Tymanowski (red.), *Bezpieczeństwo państw*

i narodów w procesie integracji europejskiej. Toruń:

Wydawnictwo Adam Marszałek.

Wróblewski, R. (1991). *Wybrane problemy diagnozy*

bezpieczeństwa narodowego. „Zeszyty Naukowe

AON”, 1991, Nr 3/4.

Zięba, R. (1989). *Pojęcia i istota bezpieczeństwa pań-*

stwa w stosunkach międzynarodowych, „Sprawy

Międzynarodowe” 1989, nr 10.

Закон Российской Федерации от 5 марта 1992 года

№ 2446-1 „О безопасности”, Вестник Съезда

народных депутатов Российской Федерации и Верховного Совета Российской Федерации, 1992, N 15, ст. 769.

Концепция национальной безопасности Российской Федерации, Совет Безопасности Российской Федерации.

Уголовный кодекс Российской Федерации от 13 июня 1996 г. N 63-ФЗ.

Указ Президента Российской Федерации „О Мерах По Противодействию Терроризму” от 15 февраля 2006 года N 116.

Указ Президента Российской Федерации от 2 ноября 1993 г. N 1833 „Об основных положениях военной доктрины Российской Федерации”.

Федеральный закон „О борьбе с терроризмом” 25 июля 1998 г. № 130-ФЗ (с изменениями от 7 августа 2000 г., 21 ноября 2002 г., 30 июня 2003 г., 22 августа 2004 г.), Совет Безопасности Российской Федерации.

Федеральный законот 6 марта 2006 г. N 35-ФЗ „О противодействии терроризму” (с изменениями и дополнениямиот: 27 июля 2006 г., 8 ноября, 22, 30 декабря 2008 г., 27 июля, 28 декабря 2010 г., 3 мая, 8 ноября 2011 г., 23 июля, 2 ноября 2013 г.).

Cytowanie:

Duraj Natasza, (2015), *Zróżnicowanie zadań jednostek odpowiedzialnych za zwalczanie terroryzmu na terytorium Federacji Rosyjskiej*, „Władza Sądzenia”, nr 5, s. 97–110 [dostęp dzień, miesiąc, rok].
Dostępny na www.wladzasadzenia.pl.

The Diversity of Obligations and Responsibilities of the Formations Suppressing Terrorist Activities at the Russian Federation

Summary:

The main goal of this article is to present the different responsibilities of special forces on fighting terrorism in Russian Federation, and the social, political, economic and military changes on the way in which Russia has fought terrorism during the period from the Soviet era to the recent events, associated with the destabilization of the situation in the Ukraine. Presented problems are relating also to issues of the national security of the Russian Federation.

Keywords: [security](#), [antiterrorism](#), [special forces](#), [Russian Federation](#).